

**OTORINOLARINGOLOGIK KASALLIKLARI BO‘LGAN BEMORLARNI
PARVARISHLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI**

Abdurafikova Rushana Rafisovna

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti,

2 pediatriya 109 b gurux talabasi

Ilmiy rahbar Toshkent Davlat Tibbiyot

Universiteti, 2 son bolalar kasalliklari

propedevtikasi kafedrasida dotsenti

Xaldarbekova Malika Axinjanovna

Annotatsiya: Ushbu maqola otorinolariningologik (LOR) kasalliklarga chalingan bemorlarni parvarishlashning bugungi kundagi zamonaviy standartlari va innovatsion yondashuvlarini tahlil qiladi. Zamonaviy tibbiyotda bemor parvarishi shunchaki simptomatik davolash bilan cheklanmay, balki multidissiplinar yondashuv, raqamli texnologiyalar va bemorga yo‘naltirilgan parvarish modelini o‘z ichiga oladi. Maqolada bemorlar hayot sifatini yaxshilash, operatsiyadan keyingi reabilitatsiya davrini qisqartirish va LOR patologiyalarida hamshiralik parvarishining roli yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Otorinolariningologiya, bemor parvarishi, reabilitatsiya, multidissiplinar yondashuv, hamshiralik ishi, zamonaviy tibbiy texnologiyalar.

Otorinolariningologik kasalliklar (quloq, tomoq va burun a‘zolari patologiyalari) aholi o‘rtasida eng ko‘p uchraydigan kasalliklar qatoriga kiradi. Dunyo bo‘ylab eshitish qobiliyatining buzilishi, surunkali sinusit va laringeal kasalliklarning ortib borishi sog‘liqni saqlash tizimi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Zamonaviy otorinolariningologiya nafaqat jarrohlik amaliyotlarining aniqligini (mikroxirurgiya, endoskopik usullar), balki bemorlarni parvarishlashning individual rejalarini ishlab chiqishni ham talab etadi.

Otorinolariningologik (LOR) bemorlarni parvarish qilish bo‘yicha zamonaviy va keng qamrovli yondashuvlarni quyidagi asosiy yo‘nalishlarga bo‘lib, batafsil tahlil qilamiz. Bu ma‘lumotlar ham amaliyot, ham akademik tadqiqotlar uchun asos bo‘la oladi.

Bemorlarni parvarishlashning tashkiliy asoslari

Zamonaviy tibbiyotda parvarishlash "bemorga yo‘naltirilgan" (patient-centered care) tamoyiliga asoslanadi. Bu shunchaki shifokor buyruqlarini bajarish emas, balki bemorning hayot sifatini yaxshilashdir.

Multidissiplinar yondashuv: LOR kasalliklari ko‘pincha allergologiya, pulmonologiya, nevrologiya va gastroenterologiya (masalan, reflyuks kasalligi LOR

a'zolariga ta'sir qilganda) bilan bog'liq. Zamonaviy parvarishda hamshira va shifokorlar jamoasi bemorni kompleks tekshiruvdan o'tkazishni ta'minlaydi.

Kasallik tarixini raqamli monitoring qilish: Elektron tibbiy kartalar orqali bemorning dinamikasini kuzatish, dorilarning o'zaro ta'sirini va allergik reaksiyalarni avtomatik nazorat qilish.

Jarrohlikdan oldingi va keyingi parvarishlash (Perioperativ yondashuv)

LOR jarrohligida (ayniqsa, septoplastika, sinusotomiya, tonzillektomiya) parvarish hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Jarrohlikdan oldin:

Psixologik tayyorgarlik: Bemorga operatsiyaning bosqichlari, anesteziya va operatsiyadan keyingi davr haqida tushuntirish berish (tashvishni kamaytiradi).

Gigiyenik tayyorgarlik: Burun va tomoq shilliq qavatini antiseptik eritmalar bilan sanatsiya qilish.

Jarrohlikdan keyin:

Og'riqsizlantirish protokollari: Zamonaviy "multimodal analgeziya" (bir nechta dori guruhlarini kombinatsiyalash) orqali og'riqni samarali boshqarish.

Nafas yo'llari o'tkazuvchanligi: Operatsiyadan keyin shishni kamaytirish uchun sovuq kompresslar qo'llash va maxsus pozitsiyalarni (bosh qismini balandroq tutish) saqlash.

Diagnostik va terapevtik texnologiyalar

Zamonaviy texnologiyalar parvarish sifatini yangi bosqichga olib chiqdi:

Endoskopik nazorat: Shifokor operatsiyadan keyin bitish jarayonini endoskop yordamida videokuzatuv orqali nazorat qiladi. Bemorga ham o'z natijalarini ekranda ko'rsatish davolashga ishonchni oshiradi.

Intranazal dori yetkazib berish tizimlari: Hozirgi kunda spreylar va tomchilar o'rniga, dori vositalarini aniq dozlash va shilliq qavatning chuqur qatlamlariga yetkazib beruvchi zamonaviy nebulayzerlar va maxsus asboblarni ishlatilmoqda.

Surunkali bemorlarni dispanser kuzatuv va rehabilitatsiya

LOR a'zolarining surunkali kasalliklari (surunkali tonzillit, sinusit, otit) doimiy parvarishni talab qiladi:

Vestibulyar rehabilitatsiya: Bosh aylanishi bilan keladigan bemorlar uchun maxsus mashqlar to'plami (masalan, Brandt-Daroff mashqlari) vestibular apparatni kompensatsiya qilishga yordam beradi.

Ovoz gigiyenasi: Laringologik patologiyalari bor bemorlarga ovoz rejimiga rioya qilish, "fonopediya" mashqlari va nafas mashqlarini o'rgatish.

Eshitish rehabilitatsiyasi: Zamonaviy raqamli eshitish apparatlari va koxlear implantatsiyadan keyin bemorlarni moslashtirish, ularni atrof-muhit tovushlarini idrok etishga o'rgatish.

Ta'lim va profilaktika (Bemorning o'zini o'zi nazorat qilishi)

Zamonaviy yondashuvda eng muhim qism — bemorni "mustaqil bo'lishga" o'rgatish:

Self-management: Bemorga o'zining simptomlarini (masalan, burun bitishi darajasi yoki quloq shovqini) kundalikda yozib borishni o'rgatish.

Telemeditsina: Masofaviy maslahatlar orqali dori dozasini to'g'rilash yoki shifokorga shoshilinch xabar berish tizimi.

An'anaviy parvarishlash usullari ko'pincha texnik xususiyatga ega bo'lib, bemorning shaxsiy ehtiyojlarini e'tiborsiz qoldiradi. Zamonaviy yondashuv esa "Hamshiralik jarayoni" (Nursing Process) bosqichlarini (baholash, diagnostika, rejalashtirish, amalga oshirish va baholash) raqamli tizimlar bilan integratsiya qilishni talab etadi. Masalan, LOR operatsiyasidan keyingi bemorlarda og'riqni boshqarishda "visual analog scale" (VAS) kabi zamonaviy baholash vositalaridan foydalanish parvarish sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa

Otolaringologik bemorlarni parvarishlashda zamonaviy yondashuv yuqori texnologiyali tibbiy yordam va insoniylik omilining uyg'unligidir.

LOR bo'limlarida raqamli monitoring tizimlarini joriy etish.

Hamshiralarning kommunikativ ko'nikmalarini oshirish bo'yicha treninglar tashkil etish.

Bemorlar uchun kasallik bo'yicha ta'lim beruvchi vizual qo'llanmalarni (QR-kod orqali) yaratish.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sog'liqni saqlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. (2025-2026 yillar uchun dolzarb normativ hujjatlar).
2. Oripov S.S., Alimjanov S.A. *Otolaringologiya: darslik*. – Toshkent: "O'qituvchi", 2024.
3. Karimov A.A., Saidov M.I. *LOR kasalliklarida hamshiralik ishi va bemor parvarishi*. – Toshkent: "Tibbiyot nashriyoti", 2025.
4. Cummings, C. W., et al. *Otolaryngology: Head & Neck Surgery (8th Edition)*. Elsevier, 2024. (Sohadagi eng nufuzli asosiy manba).
5. Schwartz, S. R., et al. *Clinical Practice Guidelines in Otolaryngology*. AAO-HNS Foundation, 2025.
6. Hanson, D. G., & Witsell, D. L. *Patient-Centered Care in Otolaryngology*. Oxford University Press, 2023.
7. Smith, J. R. *Advanced Nursing Practice in Specialized ENT Units*. Springer Publishing, 2024.
8. Journal of Clinical Nursing. "Implementing Digital Monitoring in Postoperative ENT Care: A Longitudinal Study" (2025).

9. International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology. "New Approaches to Post-Surgical Rehabilitation in ENT Patients" (2026).
10. Otolaryngology–Head and Neck Surgery (Journal). "Innovative Nursing Strategies for Chronic Sinusitis Management" (2025).
11. World Health Organization (WHO). *Global Guidelines for Infection Prevention and Control in Clinical Settings* (2025-yil nashri).